

FATTIGDOM I EU

Udvikling i indkomstfordeling og fattigdom er bestemt af det enkelte lands politik, forklarer økonomiprofessor Jesper Jespersen i en analyse. Side 4-5

DEN NYE UNDERKLASSE

For flygtninge og migranter er risikoen for at ende i fattigdom væsentligt større end for EU-borgere. At få job er ikke nødvendigvis en løsning på problemet. Side 6-7

SKAT ER VALGFRET FOR RIGE

Skatteunddragelse er en trussel mod legitimiteten og opretholdelsen af retsstaten, mener økonomisk sociolog Brooke Harrington. Side 9

LØNDUMPING

Lækket forslag afslører en voksende kløft mellem EU-lande i øst og nordvest i forhold til løn- og arbejdsvilkår. Side 12-13

ÅRGANG 43 – NR. 1295 – MAJ 2016

PRIS 29,50 KR.

NOTAT

– magasin om demokrati og Europa

TEMA: Hvorfor stiger uligheden i EU?

Leder:

Uligheden i Europa kommer ikke af sig selv

Uligheden stiger i EU-landene. Der er store forskelle på de kriseramte lande i syd og de bedre stillede lande i nord. Men det er måske særligt tydeligt, at uligheden er steget internt i de enkelte medlemsstater.

Det store spørgsmål er, hvem der har det politiske ansvar for den udvikling. Men et vigtigt supplerende spørgsmål er, hvilke mekanismer der ligger bag udviklingen. Hvilken rolle spiller pengeproduktionen i de private banker? Hvad betyder EU's krisepolitik i et ulighedsperspektiv? Hvem er det, der havner på bunden af samfundet?

I debatten om ulighed er der delte meninger om hvilken politik, der sikrer størst mulig retfærdighed. Den herskende opfattelse har i mange år været, at hvis de rige får lov at tjene flere penge, så løfter det den samlede velstand, og det kommer de svageste til gode.

Den ide er blevet kraftigt udfordret. Ikke blot af venstreorienterede kritikere, men af markedsliberale organisationer som IMF og OECD. Virkeligheden er, at verdens rigeste stikker af, mens forholdene for de fattige forringes. Uligheden er selvforstærkende. I de velhavende familier vokser formuen hurtigere end samfundøkonomien. Det er en historisk realitet, som Thomas Piketty formulerede det i Kapitalen i det 21. århundrede, men det er muligt at ændre på.

For EU er det et officielt mål at reducere fattigdom og social udstødelse. I realiteten har disse mål dog måtte vige for hensynet til økonomisk disciplin. Krisepolitikken har endnu ikke hjulpet på arbejdsløshed, fattigdom og social udstødelse i de gældspålagte lande.

Eftervirkningerne kan vise sig at blive langsigtede. Uligheden reducerer ikke bare menneskers muligheder her og nu, men har sociale og økonomiske konsekvenser, der hænger ved og går

i arv. Selv i lande, hvor økonomien går frem, og den samlede ulighed er på retur, stiger andelen af udsatte borgere. Økonomisk vækst gavner kun de svageste, hvis der er politisk vilje til at sikre det.

Panama-lækagen i april fik for alvor skatteunddragelse på dagsordenen i EU. Konkurrencekommissær Margrethe Vestager blev, ifølge Danmarks Radio, "pissesur" over afsløringerne af omfattende skattespekulation fra virksomheder, politikere, embedsmænd og privatpersoner. Kommissionen kom i ugerne efter med en række forslag til tiltag, der skulle begrænse skattely. Om det vil have en effekt, må tiden vise. Men man kan frygte konsekvenserne af, at lovgiverne konstant er bagefter i kapløbet med banker og formueforvaltere i den omfattende skattelyindustri.

Skatteunddragelse er ikke kun et problem i form af tabte indtægter til staten, som i sidste ende kan gå ud over samfundets svageste. Det er et demokratisk problem, når verdens rigeste selv kan bestemme, hvilke love de vil efterleve. Det kan ikke mindst svække opbakningen til folkestyret, når det står klart for almindelige borgere, at det i sidste ende er penge, der afgør, hvilke spilleregler man skal følge.

EU bør af mange grunde gøre mere end i dag for at begrænse konsekvenserne af stigende ulighed. Både i forhold til at indfri egne sociale mål og gøre op med den krisepolitik, der øger fattigdommen. Men også i forhold til at sikre, at verdens rigeste ikke længere kan leve et liv hævet over forpligtelser, der gælder for alle andre.

*Peter Riddersborg,
temaredektør*

Ulighed og
fattigdom i EU

Side 6-7

Skatteunddragelse
i EU

Side 8-9

Pengeskabelsen
skal demokratiseres

Side 10

Beskæftigelse og
løn i EU

Side 11-13

Klumme:
EU tror på ulighed

Side 14

NOTAT
- magasin om Demokrati & Europa

Redaktion: NOTAT, c/o DEO,
Fælledvej 12, København N.
redaktionen@notat.dk

Ansvarshavende redaktør:
Rasmus Nørlem Sørensen

Temaredektør: Peter Riddersborg

I redaktionen:
Staffan Dahllöf, Sven Skovmand,
Lise Møller Schilder og Finn Ellegaard

Bidrag i dette nummer:
Jesper Jespersen og Kenneth Haar

Udgivet af Oplysningsforbundet DEO
Abonnement: NOTAT,
Nordkystvejen 2F, 8961 Allingåbro,
tlf. 86 48 16 00, notat@notat.dk
CVR nr.: 18411008

Layout og tryk: NOTAT Grafisk, 86 48 16 00

ISSN: 1603-7480

NOTAT og Oplysningsforbundet DEO er et uafhængigt oplysningsnetværk om EU under mottoet "Mere spændende. Mindre fastlåst" – og uden tilknytning til partier eller bevægelser.

For kun 295 kr. om året får du abonnement på NOTAT og rabat på deltagelse i DEO's arrangementer. Skriv til notat@notat.dk eller ring 86 48 16 00.

EU's indsats mod fattigdom er utilstrækkelig

Det går den forkerte vej for en række af de sociale mål, der blev sat i Europa 2020-planen. EU er fortsat præget af langvarig arbejdsløshed, fattigdom og stigende ulighed. Det drejer sig om politisk prioritering, mener kritikere.

AF PETER RIDDESBORG &
LISE MØLLER SCHILDER

ULIGHED. I 2010 kaldte EU til kamp mod fattigdom og social eksklusion i Europa. Inden for de næste ti år skulle antallet af personer i risiko for at blive fattige og marginaliserede reduceres markant. Målene blev skrevet ind i Europa 2020-strategien, og det er herefter op til politiske indsatser på tværs af Europa at sikre, at de bliver opfyldt. Over halvvejs mod 2020 står det dog klart, at EU er langt fra målsætningen.

Ifølge Eurostat har andelen af europæere, som risikerer at ende i fattigdom, været støt stigende fra 2008 til 2014, hvorfor det nu gælder for 122 millioner mennesker. Det vil sige næsten en fjerdedel af EU's befolkning. Her er lande som Rumænien, Grækenland og Italien blandt de lande, hvor andelen af fattige er steget mest. En rapport fra hjælpeorganisationen Caritas fra 2015 viser derudover, at hver tredje barn lever i fattigdom i 14 ud af EU's 28 medlemslande.

Arbejdsløshed og arbejdende fattige

Der er i stigende grad tale om en generationskløft i Europa, hvor risikoen for fattigdom og social udstødelse er væsentligt højere for unge europæere. Uligheden stiger mellem generationerne både med hensyn til beskæftigelse og formuebeholdning (se side 11). At komme i arbejde er ikke nødvendigvis en sikker vej ud af fattigdom. Blandt EU-borgerne i beskæftigelse er 8% såkaldte "working poors".

Tal fra OECD viser desuden, at omfanget af midlertidige kontrakter er steget gevaldigt i løbet af de seneste 25 år. Det drejer sig blandt andet om sæsonarbejde, løsarbejde, distancearbejde og såkaldte nul timers kontrakter. Hertil kommer et stort omfang af ulønnet arbejde, hvor arbejdsløse arbejder gratis i håb om på sigt at få fastansættelse. Omfanget af arbejdende fattige i EU er endnu større blandt flygtninge og migranter. I 2016 gælder det for hele 21 procent af de arbejdstagere, som ikke er født i unionen (se side 6-7).

Fra EU's side er der opmærksomhed på, at man er langt fra målene i Europa 2020. På et rådsmøde i oktober sidste år var hovedbudskaberne, at den økonomiske krise stadigvæk har tag i Europa i form af høj og langvarig arbejdsløshed, højt niveau af fattigdom og stigende ulighed.

Ændringer i borgernes rettigheder

Uligheden er i høj grad bundet op på den status og de rettigheder, man som borger har i samfundet, forklarer arbejdsmarkedsforsker ved Aalborg Universitet, Trine Lund Thomsen.

Politiske tiltag på tværs af de europæiske lande har skabt en større forskel mellem forskellige grupper af individer. Det handler ikke kun om stramninger tiltænkt immigranter, men vedrører en større gruppe af borgere i samfundet. I disse år sker der en udvikling væk fra den universelle velfærdsstat, hvor folk har rettigheder alene i kraft af deres statsborgerskab.

»Der er en tendens til, at man i højere grad taler om, at nogen skal have flere

rettigheder end andre. Det kommer an på, om man har gjort sig fortjent til det ved at bidrage tilstrækkeligt til samfundet, og det er i sig selv med til at skabe større ulighed,« siger hun.

Et spørgsmål om prioritering

Den negative udvikling kan dog vendes, hvis det politiske fokus ændres. Det vurderer Fintan Farrell, der er direktør i European Anti Poverty Network (EAPN), som er en paraplyorganisation for fattigdomsbekæmpende grupper i EU.

»Virkeligheden er den, at alle europæiske lande har været domineret af en bestemt økonomisk tankegang. Den type politik, vi har ført på europæisk plan, hvor vi har nedsat skatter og været mindre opmærksomme på at skabe omfordeling, har skabt en fornemmelse af, at der ikke er nok til alle, selvom vi aldrig har været rigere, end vi er i dag,« siger Fintan Farrell.

Den udvikling har været i gang de sidste 20 år, siger han, og den skaber i større og større grad desperation i bunden af samfundet, hvorfor fattige mennesker begynder at bekæmpe hinanden i stedet for at samarbejde om at ændre det økonomiske system.

»Vi har været uvillige eller ude af stand til at distribuere rigdommen, der er til rådighed i samfundet. I stedet har vi adresseret en masse rigdom fra den offentlige sektor til private formuer. Det ser vi også nu, hvor Panama-skandalen viser, at en masse rigdom, der burde tilhøre fællesskabet, er gemt væk på offshore-konti. Vi har accepteret den her adfærd som en norm i det europæiske samfund.« ♦

Ulighed og fattigdom stiger i Europa

Den økonomiske tilstand svinger på tværs af EU-landene, som er kommet forskelligt igennem den økonomiske krise. Ulighed i indkomstfordeling og fattigdom er steget primært som et resultat af de enkelte landes politik.

AF JESPER JESPERSEN, RUC

ANALYSE. EU blev i 2004 udvidet med ti øst- og centraleuropæiske lande og med yderligere tre relativt fattige øst-lande i 2007 og 2013. Denne udvidelse gjorde med et slag EU-landene meget mere ulige og forskellige med hensyn til indkomstniveau og velfærdssystemer.

Den gennemsnitlige indkomst i Østeuropa er kun cirka en fjerdedel af indkomsten i Nordeuropa og en tredjedel af indkomsten i Sydeuropa. Men også mellem de "gamle" EU-lande er der ganske væsentlige forskelle med hensyn til de velfærdsstatistiske modeller. Det har betydning for fordeling af indkomster og størrelsen af socialt udsatte befolkningsgrupper.

Man kan opdele EU-landene i tre hovedkategorier, hvor den økonomiske struktur på tværs af landene i hver region svarer nogenlunde til hinanden. Det drejer sig om Nordeuropa, Østeuropa og Sydeuropa. Storbritannien og Frankrig er undtagelser og må betragtes særskilt.

TABEL 1

Realt BNP/indbygger i 2010 priser

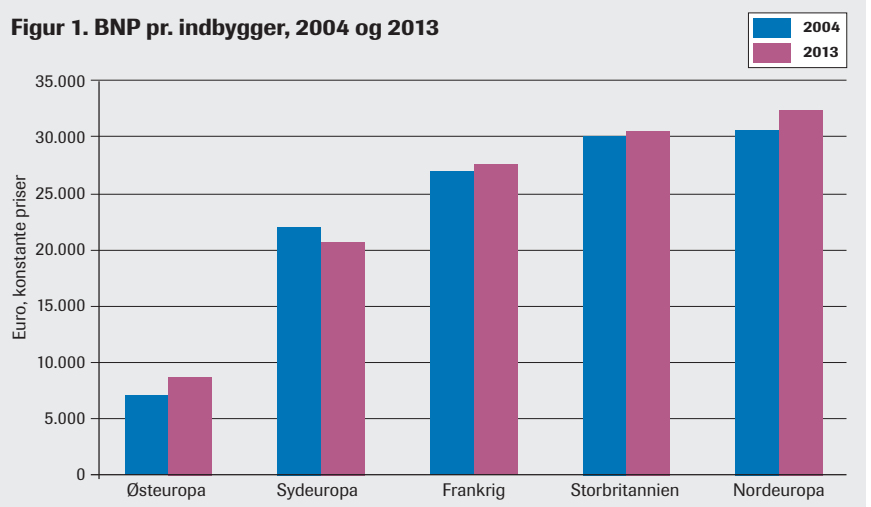
2004-2015	€	Procent
Sydeuropa	-750	-3,4
Storbritannien	2100	7,3
Frankrig*	900	3,0
Østeuropa	2500	36,0
Nordeuropa	2400	7,8

Irland er henregnet til Sydeuropa.
Det er uvægtede landegennemsnit.
*Frankrig er perioden 2004-2014.

Væksten varierer

Den langstrakte krise, der blev indledt i 2008, har demonstreret, at disse landegrupperinger har udviklet sig uens målt på en række væsentlige samfundsøkonomiske parametre. Herunder bruttonationalproduktet (BNP), som er værdien af de varer og tjenester, som produceres i et land og dermed også et mål for indkomstniveauet. Denne forskellige udvikling, efter krisen satte ind, har mange forklaringer, men nok så vigtigt er det at inddrage landenes økonomiske politik og mulighed for at fastholde en god international konkurrenceevne. På trods af den generelt svage økonomiske udvikling i EU er det således lykkedes for de østeuro-

Figur 1. BNP pr. indbygger, 2004 og 2013

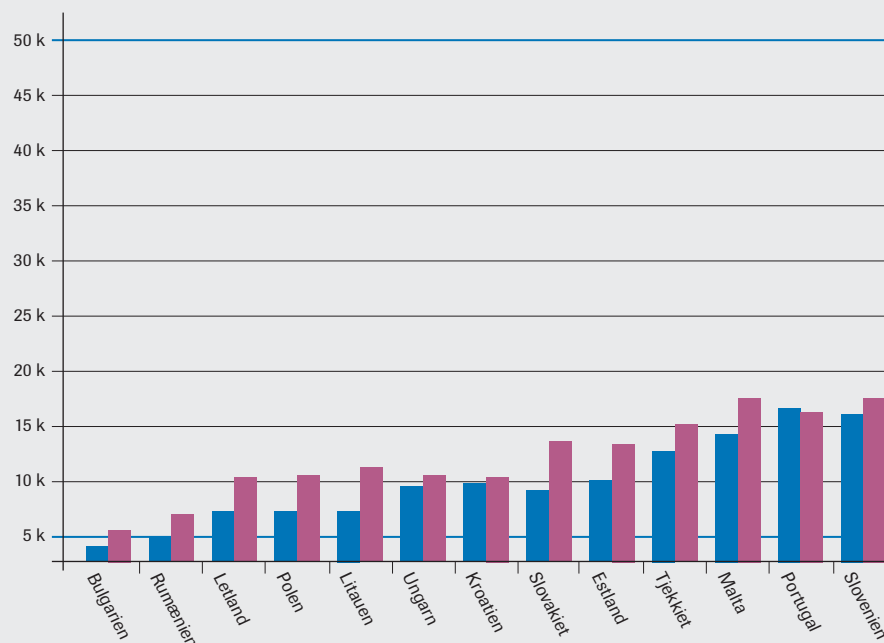
Kilde: Eurostat

pæiske lande at opnå betydelige positive vækstrater. I gennemsnit er disse landes BNP siden optagelsen i EU vokset med mere end 30 procent i modsætning til den tilsyneladende mest succesfulde region, Nordeuropa, der kun er vokset med godt 7 procent. Trods denne store forskel i den procentvise BNP-vækst betyder det dog ikke, at østeuropæerne har fået flere penge mellem hænderne end nordeuropæerne. Selvom BNP-væksten har været højere i Østeuropa end i Nordeuropa, er

den beløbsmæssige forskel opgjort i euro forblevet stort set uforandret. Man skal således være forsigtig med kun at vurdere væksten opgjort i procenter. Det er i sidste ende de absolutte beløb, der viser landenes forskellige velstand. Her har der i Østeuropa været et lavere udgangspunkt, og dermed er der fortsat stor forskel mellem nord og øst.

Som forventet er det de sydeuropæiske lande, der er blevet hårdest ramt af den europæiske krise. Både med hensyn

Figur 2. BNP pr. indbygger i 2010 priser

til fald i BNP og en deraf følgende stigning i arbejdsløshed og i antallet af socialt udsatte personer.

Mellem 2004 og 2015 har de sydeuropæiske lande set under ét oplevet en negativ BNP-vækst. Et tiår uden økonomisk vækst i en så stor gruppe af markedsøkonomiske lande er ikke set i hele efterkrigstiden. Hertil kommer, at det fald i BNP, der har fundet sted i Grækenland og Italien på henholdsvis 13 og 8%, er exceptionelt. Vi skal helt tilbage til 1930'erne for at have oplevet en tilsvarende depression.

Ulighed og fattigdom er generelt stigende

Én ting er, at de enkelte EU-lande har oplevet ganske betydelige forskelle i udviklingen i levestandard. Noget andet er, hvordan de enkelte landes gennemsnitlige levestandard fordeles internt i landet.

Jeg har set på to faktorer som relevante mål for udvikling i henholdsvis fordeling og fattigdom. Dels Gini-koefficienten, hvor en stigning indikerer en øget forskel i fordelingen af disponible indkomster - det vil sige større ulighed. Dels antallet af personer, der befinder sig i en social risikogruppe.

Hovedtendensen mellem 2001 og 2014 har været i retning af øget ulighed målt ved både Gini-koefficient og ved antallet af mennesker i risiko for fattigdom. Her gælder det dog også, at der er betydelige forskelle mellem regioner og lande. Nordeuropa, inklusiv de tre nordiske EU-lande, havde som udgangspunkt den

mest lige indkomstfordeling. Men uanset en mindre, omend positiv BNP-vækst, har landene ført en fordelingspolitik, der har øget uligheden, som dermed er vokset i stort set samme omfang som i Øst- og Sydeuropa (se tabel 2).

TABEL 2 – GINI-KOEFFICIENT

Disponibel husstandsindkomster

Gini-koefficient	2001	2014	Ændring
Nordeuropa	25,3	27,0	1,7
Frankrig	27,0	29,2	2,2
Østeuropa	28,6	31,2	2,6
Sydeuropa	31,6	33,6	2,0
Storbritannien	35,0	31,6	-3,4

Kilde: Eurostat

Frankrig og Storbritannien skiller sig derimod ud. Frankrig har en markant stigning, mens Storbritannien, måske mere overraskende, har et betydeligt fald i Gini-koefficienten. Ændringerne kan dog dække over ganske forskellige underliggende tendenser. Et fald i Gini-koefficienten i Storbritannien kan for eksempel forklares ved et løft i indkomsten for en stor gruppe personer med en mellemindkomst. Derved kommer beregningen af Gini-koefficienten til at skygge for et samtidigt og ganske betragteligt fald i indkomsten i den nederste ende af indkomstskaalen.

Således ser man i Storbritannien en betydelig stigning i antallet af fattige personer. I Frankrig er det formentlig en udtynding af midtergruppen, der forklarer stigningen i Gini-koefficienten, mens antallet af fattige personer er steget mindre end i Storbritannien, se tabel 3.

TABEL 3

Socialt udsatte personer

Antal mio. personer	Niveau 2014	Ændring 2005-14
Frankrig	11.540	413
Storbritannien	15.188	658
Nordeuropa	26.777	2.163
Østeuropa	28.581	-12.966
Sydeuropa	38.804	6.600

Kilde: Eurostat

Det er ligeledes interessant at se, hvordan Østeuropa under ét har reduceret antallet af fattige personer. Dette må primært tilskrives den betydelige BNP-vækst i regionen, der tilsyneladende i en vis grad er kommet alle befolkningsgrupper til gode. Dog med det forbehold at uligheden også er steget i Østeuropa. Derimod viser de nordeuropæiske lande en stigning i både Gini-koefficienten og i antallet af fattige personer. Dette skyldes sandsynligvis den økonomiske politik, der har haft som mål at trimme velfærdstaten. Det gælder særligt i Tyskland, men også i de øvrige nordeuropæiske lande.

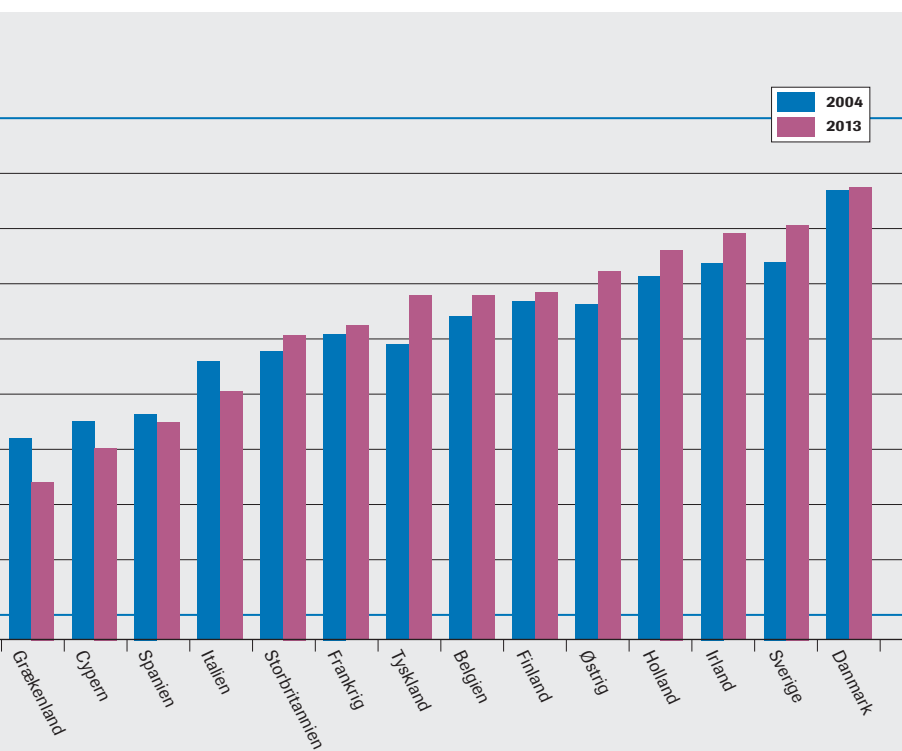
I Sydeuropa ser man som forventeligt, at antallet af fattige og socialt udsatte personer er vokset, og at den i forvejen høje Gini-koefficient er steget yderligere. Her har krisen ramt hårdest i bunden af indkomstskaalen.

Krisen er gået ud over de fattigste

Tiåret 2004-2015 har været enestående i Europas efterkrigstids historie, idet der som gennemsnit ikke har været nogen økonomisk vækst. Meget peger mod den restriktive økonomiske politik som en væsentlig faktor. En politik, der har været delvist motiveret af den stærkt forøgede offentlige gæld efter finanskrisen og de heraf følgende krav om nedskæringer på de offentlige budgetter. Det har især ramt euro-landene, der er underlagt særligt skrappe lånebetingelser.

Derimod er ulighed og fattigdom i højere grad et resultat af de enkelte landes nationale velfærdspolitik i form af såkaldte arbejdsmarkedsreformer, der har indebåret sociale nedskæringer og lempelse af beskatning. Skæres der i de sociale ydelser, stiger fattigdommen, hvilket ses i Nord-, Sydeuropa og Storbritannien. Sænkes topskatten, øges uligheden - i modsætning til en sænkning af for eksempel moms.

De lande, der har overskud på betalingsbalancen, har bedre råd til at lade produktion og beskæftigelsen vokse, mens underskudslandene tvinges til at spare og skære ned. En politik, der altid går hårdest ud over den i forvejen fattigste del af befolkningen. ♦

Europa set fra bunden

Risikoen for at ende i fattigdom er de seneste år steget for flygtninge og migranter i EU. Men risikoen afhænger også af, hvilket EU-land man bor i.

Rohat Shikho fra Syrien fik et job i Tyskland efter kun tre måneder i landet.

AF LISE MØLLER SCHILDER

ØJENVIDNER. Da Linda Awanis flygtede til Bulgarien med sine to børn i 1993, var tingene nemmere, end de er i dag. Hun kunne indskrive børnene i den bulgarske skole, og de fik alle sprogundervisning og en smule økonomisk støtte, som var finansieret af Røde Kors og FN's flygtningehøjkommissariat UNHCR.

Sådan er det ikke længere, fortæller Linda Awanis, der dengang flygtede fra styret i Irak. Efter Bulgarien blev en del af EU, er det den bulgarske stats ansvar at hjælpe de flygtninge, som får asyl. Men siden januar 2013 har staten droppet al hjælp til flygtninge – herunder lægehjælp og skolegang.

Der er derfor hårdt brug for Lindas organisation Council of Refugee Women in Bulgaria. En organisation, hun startede i 2002 for at hjælpe flygtninge med at navigere i det bulgarske samfund. Organisationen indsamler også tøj, gryder og andre fornødenheder til flygtninge.

»I dag er der ikke noget statsligt integrationsprogram. Så flygtninge kommer til os eller til bulgarsk Røde Kors. UNHCR betaler huslejen for vores lokaler, og så donerer folk penge, ellers ville vi ikke kunne købe bleer, som vi deler ud. Vi havde en bulgarsk dame, der ønskede sig penge til sin fødselsdag, som hun kunne give til os. For de penge har vi købt modermælksstatning. Mange kvinder er så traumatiserede, at de ikke producerer brystmælk og derfor ikke kan give deres små børn mad,« siger Linda Awanis.

Chancen for et bedre liv

Det er langt fra kun flygtninge og migranter, der ankommer til Bulgarien, som har svært ved at få tilværelsen til at hænge sammen i EU. 2016-tal fra Eurostat viser, at risikoen for at blive ekskluderet fra samfundet er stigende for alle mennesker, der ikke er født i EU. I dag er risikoen helt oppe på 40 procent.

At få et job er heller ikke nødvendigvis en sikker vej ud af fattigdom for flygtninge

og migranter. I 2016 er 21 procent af de arbejdstagere i EU, som ikke er født i unionen, såkaldte arbejdende fattige. Det viser tal fra Eurostat.

Rohat Shikho på 29 år er en af de arbejdstagere, som har et lavtlønsjob. Han er flygtet til Tyskland fra borgerkrigen i Syrien. Inden flugten arbejdede han otte år som tømrer, og hans kvalifikationer betød, at han efter kun tre måneder blev tilbudt et job. I dag tjener han 10 euro i timen – hvilket er 1,5 euro mere end den tyske minimumsløn på 8,5 euro i timen, som trådte i kraft i januar 2015.

»Lønnen er fin nok. Jeg bruger ikke mange penge, for det eneste, jeg laver, er at tage på arbejde og så tage hjem igen. Det, jeg bruger flest penge på, er transport,« fortæller Rohat Shikho, der i alt har været ni måneder i Tyskland.

Da han blev tilbudt jobbet, talte han hverken engelsk eller tysk, så han er meget taknemmelig over, at hans tyske arbejdsgiver alligevel kunne bruge ham.

»Min chef er en meget god mand,

Linda Awanis har stiftet en privat organisation i Bulgarien, der hjælper kvinder på flugt.

” Mange kvinder er så traumatiserede, at de ikke producerer brystmælk og derfor ikke kan give deres små børn mad, ”

Linda Awanis

fordi han gav mig en chance. Lige nu er lønnen ikke så høj, men jeg tror på, at jeg kommer til at klare mig godt fremover, så jeg også kan starte en familie og forhåbentlig også mit eget firma,« siger Rohat Shikho.

Rohat Shikho forklarer, at han stadig ikke taler særlig godt tysk. Han ser dog frem til den dag, hvor han har lært sproget godt nok til også at kunne tale med de lokale tyskere i den landsby han bor i i den tyske delstat Saarland.

Rohat Shikho håber på sigt at få et arbejde med højere løn, så han får råd til at stifte familie.

Den danske udfordring

Netop sproget er en af de helt store barrierer for flygtninge og migranter. Det gælder også for de mennesker, der kommer til Danmark. Det er dog ikke kun sproget, der spænder ben for, at flygtninge kan komme i gang med at blive en del af det danske samfund i stedet for at ende i fattigdom. Det mener Jann Sjørnsen, der er formand for Rådet for Socialt Udsatte.

»Fattigdomsydelserne, som mange flygtninge vil have i, er en ekskluderende faktor, og derfor fokuserer vi meget på dem. Det gælder for flygtninge, som skal integreres, at der både er sproglige

og kulturelle barrierer i forbindelse med at få en uddannelse og et job. Og hvis man så samtidig også skal slås med sin økonomi, så forringer man chancen for at klare den,« siger Jann Sjørnsen og fortsætter: »Der er forskel på ydelsesniveauet, som flygtninge får rundt om i EU, og her er Danmark ikke det dårligste land. Men vi kunne sagtens være langt bedre til at integrere folk på arbejdsmarkedet.«

Han foreslår derfor, at der også bliver investeret flere penge i mentorordninger og støttepersoner, der kan hjælpe flygtninge ind på arbejdsmarkedet. Derudover så han gerne, at både uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet blev indrettet, så det i højere grad kan rumme mennesker, der ikke nødvendigvis er 100 procent effektive.

I det hele taget mener Jann Sjørnsen, at der slet ikke bliver investeret nok pen-

ge i at løfte svage borgere ud af fattigdom og eksklusion i Danmark. Det betyder også, at mange af de mennesker, som allerede lever på bunden af samfundet, føler sig endnu mere pressede, når der kommer flygtninge, som har akut brug for hjælp.

»Vi lever i et konkurrencesamfund, og på mange måder ender vi måske med at se hinanden som konkurrenter, og det gælder også i de lavere samfundsklasser. Lige nu oplever vi et samfund, der er præget af mere og mere ulighed. Så hjælper det ikke så meget, at man i toppen af samfundet synes, at man skal være solidarisk med bunden, hvis man i øvrigt ikke tager notits af, hvilke behov der er i forhold til de problemer, som mange slås med i bunden af samfundet.« ♦

Skatteunddragelse er et udenrigspolitisk problem

Den internationale skattespekulation truer velfærdsstaten og udviklingen af den tredje verden. Sådan lyder vurderingen fra jura-professor, der ønsker at presse skattelylandene til at ændre adfærd.

AF PETER RIDDESBORG

SKATTELY. Skatteunddragelse og skattespekulationer er blevet en fast del af den globale økonomi og har vist sig som en større udfordring for verdens indkomstskattesystemer. Ifølge Kommissionens beregninger går EU årligt glip af 7.500 milliarder kroner i tabte skatteindtægter på grund af skattely.

I modsætning til tidligere er det i dag erkendt, at skatteunddragelse er et internationalt problem og ikke alene skal ses som et nationalt anliggende. Det vurderer juraprofessor fra Aarhus Universitet, Jan Pedersen. Han betragter skattesnyd som et alvorligt problem for en retfærdig indkomstfordeling på verdensplan.

»Den internationale skatteunddragelse og spekulation udgør en trussel mod opretholdelsen af det moderne velfærdssamfund og udviklingen af den tredje verden,« lyder det fra Jan Pedersen.

Forskellige stater agerer skattely

Der eksisterer omkring 50 deciderede skattely på verdensplan, som blandt andet er kendetegnet ved udbredt diskretion i forhold til økonomiske og erhvervs-mæssige forhold og en stærkt begrænset deltagelse i internationalt skattesamarbejde.

Skattely består ofte af små stater, hvor der i forvejen ikke eksisterer en betydelig indkomstbeskatning. Skattely inkluderer dog også stater, som i øvrigt har høj beskatning, men som tilbyder særlig fordelagtig beskatning på nærmere angivne områder. Ifølge Jan Pedersen foregår der nemlig en kamp om skatteprovenuet mellem højskattesamfundenes skattemyndigheder, som alle ønsker så store indtægter som muligt.

Der er altså konkurrence mellem landene om at tilbyde gode skatteforhold. Kommissionen anslår, at virksomheder, der laver skattespekulation, slipper med at betale omkring 30 procent mindre i skat.

»Det betyder, at virksomheder, der ikke kan eller ikke vil deltage i den internationale skattespekulation bliver ofre for en konkurrenceforvridning,« forklarer Jan

Pedersen, der dog understreger, at han overordnet set ikke er imod tilstedeværelsen af multinationale selskaber.

»Jeg synes, at det er godt, at vi har dem, for de er med til at skabe forskning og udvikling på en række områder,« siger han. Han ærgrer sig dog over, at deres skattespekulation afføder en urimelig mistænkeliggørelse af det samlede erhvervsliv såvel som selve skattesystemet.

Et udenrigspolitisk problem

For Jan Pedersen er det afgørende, at skatteproblestillingen bliver betragtet som et udenrigspolitisk problem, hvor højskattesamfundene med diplomatiske midler forsøger at få ændret skattelylandenes adfærd.

Det kan for eksempel være gennem en finansiel embargo mod skattelyenes bank- og finansieringsinstitutter. I den blødere ende kunne der ydes bistand til etablering af skattesystemer, der svarer til niveauet i højskattesamfundene.

»Den eneste effektive løsning er at fjerne selve forudsætningen for skattelyene,« understreger Jan Pedersen, der mener, at der allerede sker fremgang på området. Han roser blandt andet EU's rentebeskatningsdirektiv, som kræver automatisk udveksling af oplysninger om private indtægter fra opsparing, som det er lykkedes at få Schweiz til at tilslutte sig.

Han mener desuden, at EU bør se mod den amerikanske FATCA-ordning, som tilbageholder 30% af overførsler hos banker, der ikke vil samarbejde om gennemsigtighed og udlevere oplysninger om deres kunder.

Nye tiltag fra EU

Europa-Parlamentet vedtog i 2015 oprettelsen af et særligt udvalg til undersøgelse af skatteforholdene i Europa. Udvalget fik en efterfølger (det såkaldte TAXE II) ved mandatets udløb, der indtil videre eksisterer frem til august 2016.

Siden Panama-lækagen har Kommissionen også barslet med en række nye tiltag. Blandt andet ønsker man at indføre krav til multinationale selskaber om at aflægge separate regnskaber til skattemyndighederne for hvert land, de gør forretning i. ♦

For verdens rigeste er alle love valgfri

Skatteunddragelse udfordrer retsstaten, mener Brooke Harrington, der har undersøgt baggrund og arbejdsvilkår for folk, der hjælper verdens rigeste med at skjule deres formuer.

AF PETER RIDDESBORG

RETSSTAT. »Hvad er egentlig problemet?« lyder et tilbagevendende spørgsmål, når Brooke Harrington holder foredrag om stigende ulighed i sit hjemland, USA. Selvom der siden finanskrisen er sket forandringer i stemningen omkring Wall Street og den rigeste 1%, ligger det fortsat dybt i mange amerikanere, at det er godt for samfundet som en helhed, når nogle mennesker bliver rigere.

Brooke Harrington er økonomisk sociolog, lektor ved CBS og har de seneste otte år boet i Europa. Her bliver den stigende ulighed generelt taget mere alvorligt, mener hun.

Forholdet til ulighed har dog skiftet mellem USA og Europa gennem tiden. Den franske økonom Thomas Piketty påpeger, at man i USA så med stor bekymring på den store ulighed i Europa i begyndelsen af 1900-tallet, og at man blandt andet derfor indførte en omfattende progressiv beskatning for at undgå "europæiske tilstande." Dengang blev ekstrem ulighed set som "uamerikansk," skriver Piketty, der i 2013 udgav *Kapitalen* i det 21. århundrede, der påviste en historisk stigende ulighed i både arbejds-, kapitalindkomst og arv.

Undersøgelse uden undercover

Brooke Harringtons arbejde ligger på mange måder i forlængelse af den franske økonoms, påpeger hun.

»Thomas Piketty har vist, hvor dårligt det står til. Jeg ser på, hvem der står bag,« forklarer hun om sit arbejde med at kortlægge bindeledet mellem de rigeste og de skattely, der på det seneste er kommet højt på dagsordenen. Den professionelle gruppe af advokater, skatterådgivere, revisorer og bankfolk, der arbejder på at skjule pengene for verdens rigeste.

For at undersøge området tog hun selv en to-årig uddannelse som formueforvalter. Efterfølgende opsøgte hun folk i branchen for at kortlægge deres bag-

grund og arbejde. Hun gik dog ikke undercover i traditionel forstand med skjæg og briller, men opsøgte folk på åben vis og fortalte dem om sit ærinde. Det førte til 65 interviews med formueforvaltere fra 18 forskellige lande.

Forholdene ændrer sig

Brooke Harrington fandt ud af, at formueforvalterne ikke selv tilhører den rigeste gruppe, men ofte kommer fra den øvre samfundsklasse. Det giver dem den rette sociale og kulturelle kapital til at opnå tillid og kunne begå sig blandt deres kunder, som ellers kan være svært for folk, der ikke kender deres adfærdsmønstre.

Jobbet som formueforvalter handler i høj grad om at gøre kunderne så usynlige som muligt. Ifølge Brooke Harrington er det blandt andet muligt at købe sig fri af Forbes liste over verdens rigeste.

Hun fandt også ud af, at forholdene for formueforvalterne hele tiden ændrer sig. Hver gang lovene strammes, skal de finde nye måder at sikre pegene for deres kunder. Lovgiverne er dog altid et skridt bagefter, vurderer hun.

»Lovgivning er national, men kapitalen og formueejerne er globale,« siger hun med henvisning til, at politiske forsøg på undgå skatteunddragelse blot får de rigeste til at flytte deres aktiver til andre dele af verden. Man kan for eksempel købe nyt statsborgerskab i andre lande for at undgå at blive beskattet der, hvor man har sin indtjening. I EU er dette muligt i Malta, forklarer hun.

Lovlig skandale

Harrington har ikke den store tiltro til internationalt samarbejde på området. Det skyldes blandt andet, at de lande, der råber højest om at undgå skatteunddragelse, også selv fungerer som skattely. Det gør det ikke mindre svært at ændre tingene, da mange regeringer selv er dybt involverede i den type finansielle aktiviteter, der blev afsløret i Panama-papirerne. Her optræder omkring 140 politikere og embedsmænd fra mere end 50 lande.

Den største skandale er dog, ifølge

Harrington, at det meste af det, som Mossack Fonseca og resten af industrien for formueforvaltning foretager sig, er fuldstændig lovligt. Formueforvaltning handler nemlig om at sørge for, at klienterne så vidt muligt forbliver på den rigtige side af loven eller i det mindste ikke overskrider græzonen, så de kan blive straffet.

Panama-papirerne har således primært afsløret folk som umoralske frem for kriminelle, fremhæver hun. I visse tilfælde har dette dog været nok til at få konsekvenser. Det gælder blandt andet for den islandske statsminister, Sigmundur Gunnlaugsson, der blev presset til at gå af. For de fleste andre har det stort set været uden konsekvenser at stå i Panama-papirerne, mener hun.

Ulighed for loven

Ifølge Brooke Harrington er den stigende økonomiske ulighed især drevet af skatte- og gældsunddragelse fra verdens rigeste. Uligheden gør ikke blot eliten rigere, men er med til at gøre de fattige fattigere, da de tabte skatteindtægter medfører nedskæringer i den offentlige service, øget skattebyrde og højere låneomkostninger for de lavere indkomstgrupper.

Den ekstreme rigdom udgør også et demokratisk problem. Ifølge Harrington er alle love nemlig til forhandling, hvis man har penge nok. De rigeste kan forhandle skattetakst direkte med en stat, undgå tilbagebetaling af gæld og se bort fra handelsrestriktioner i forhold til sanktionerede regimer og handel med ulovlige varer.

Det er et problem for anerkendelsen af retsstaten, hvis almindelige mennesker begynder at stille spørgsmålstejn ved, hvorfor de skal overholde lovene, når andre kan slippe for det, påpeger hun.

»Det kan på sigt få hele samfundet til at falde sammen og kan være en medvirkende årsag til den kraftige stigning i støtten til autoritære politikere i Europa og USA,« lyder hendes vurdering. ♦

Pengeskabelsen skal demokratiseres

ECB beskyldes for at øge uligheden og skabe en økonomisk generationskløft. Europæisk initiativ vil have investeringer i realøkonomien frem for finanssektoren.

AF PETER RIDDESBORG

BANKER. En falliterklæring fra centralbankens side. Sådan lyder kritikken af ECB's pengepolitik fra Rasmus Hougaard, der er økonom og formand for foreningen Gode Penge. En dansk pendant til Positive Money, der kæmper for at reformere det internationale pengesystem.

Kritikken retter sig mod det store opkøb af obligationer og andre værdipapirer i eurozonen, som den europæiske centralbank siden 2015 har foretaget med nyskabte euro. Det drejer sig om 60 mia. euro om måneden. De kvantitative lemper, også kaldet QE, skulle sætte gang i den europæiske økonomi, men har i stedet haft en række negative konsekvenser, mener Rasmus Hougaard.

»Når centralbanken opkøber obligationer fra private banker er de med til at øge prisen på dem og skaber dermed afkast til ejerne. Det har medført stigende ulighed ved at skabe en masse kapitalindkomst for de rigeste og dyrere boliger for de yngre generationer,« siger han med henvisning til stigende ejendoms- og huslejepriser.

Pengemængde kontra formål

I februar deltog Gode Penge i en konference i EU-Parlamentet om en reform af pengesystemet, hvor kvantitative lemper blandt andet var på programmet. Et af modsvarerne til centralbankernes politik har været oprettelsen af sammenslutningen QE for People, der skal sikre, at pengeskabelsen kommer den bredere befolkning til gavn.

Man ønsker blandt andet en opsplitning af beslutningerne om, hvor meget pengemængden skal forøges, og hvor penge efterfølgende skal sendes hen. Det første kan centralbanken fortsat stå for, mener Rasmus Hougaard. Det andet skal dog i højere grad være en politisk afgørelse.

»I EU kunne beslutningen både ligge i Parlamentet, Kommissionen, Ministerrådet eller i en ny institution, som ikke findes endnu. Det vigtige er, at det skal være en demokratisk instans. Uanset hvad lægger det op til en større diskussion om institutionerne i EU.«

Opgør med børnelærdommen

Et vigtigt formål for foreningen Gode Penge er at gøre op med vante forestillinger om, hvordan banksektoren fungerer. For mange er det børnelærdom, at de private banker spiller en vigtig samfundsmæssig rolle ved at videreformidle de penge, som folk sætter i banken til andre formål. Et dynamisk forhold mellem ind- og udlån, der sikrer, at pengene er i bevægelse.

Sådan fungerer det dog ikke længere, er foreningens budskab, som den i flere år har forsøgt at udbrede gennem bogudgivelser, medier og foredrag. I dag er private bankers udlån nemlig ikke afhængige af indlån og tilgængelig kapital. Når en privat bank udlåner penge, flytter den ikke eksisterende værdier, men øger i stedet den samlede pengemængde. De fleste banker har således også langt større udlån, end de har indestående, hvilket har været med til at skabe den gældsflåde, verden, ifølge Rasmus Hougaard, befinder sig i.

»De penge, normale mennesker bruger, bliver skabt af private banker, der derved er ved at overtage centralbankens funktion. Det er en af grundene til, at private husholdninger og virksomheder i dag har alt for meget gæld,« siger han.

Direkte kontakt til borgerne

At centralbankens pengepolitik øger uligheden, er ikke en vurdering forbeholdt kritikere af det nuværende pengesystem. I februar-udgaven af NOTAT anerkendte

CBS-professor Jesper Rangvid, at stigende ulighed var en af konsekvenserne ved QE-programmet. Saxo Banks cheføkonom, Steen Jacobsen, udtalte sidste år til Information, at centralbankens pengepolitik kun var til gavn for de 20 procent rigeste i samfundet.

Ifølge Rasmus Hougaard kunne en måde at gøre op med den udvikling være at bruge de nyskabte centralbanks-penge til at give euro-landenes regeringer mulighed for at føre ekspansiv finanspolitik. Det kunne for eksempel være i form af øgede offentlige investeringer, der kunne sætte gang i jobskabelsen i Europa. En anden mulighed kunne være at sende penge direkte ind på EU-borgernes bankkonti efter et såkaldt helikopter-princip. En løsning flere parlamentsmedlemmer, ifølge Rasmus Hougaard, har foreslået ECB's præsident Mario Draghi som et alternativ til det nuværende QE-program.

»Det afgørende er, at pengene kommer ud i den reale økonomi. Der skal ikke være private banker mellem centralbankerne og privatpersonerne, hvis deres pengeskabelse skal have nogen som helst økonomisk effekt. Centralbankerne skal have direkte kontakt til borgerne i samfundet.« ♦

Nye vilkår på arbejdsmarkedet

EU's forsøg på at bekæmpe arbejdsløshed og fattigdom har ikke været tilstrækkelige. Det kan få store sociale og økonomiske konsekvenser på sigt, lyder vurderingen.

AF PETER RIDDERSBORG

BESKÆFTIGELSE. Det europæiske opsving sneger sig afsted i øjeblikket. Det går langsomt med at få øget beskæftigelsen og sænket arbejdsløsheden – særligt i de sydeuropæiske lande. Eurostats tal fra januar 2016 viser godt nok, at den gennemsnitlige arbejdsløshedsprocent er faldet til 8,9 mod 10,8 i 2012, da ledigheden var på sit højeste. Særligt ungdomsarbejdsløsheden hænger dog fast, og det kan få dybe konsekvenser for Europa, lyder vurderingen fra Erik Bjørsted, der er cheføkonom i Arbejderbevægelsen Erhvervsråd.

»Det er store skader, der skal udbedres. Der er virkelig mange unge, der har tabt tilknytningen til arbejdsmarkedet under krisen, specielt i de gældsplagede lande. Det er svært at se for sig, hvordan man inden for en overskuelig årrække skal få udbedret de skader,« siger han.

For stort fokus på lavtlønsmarkedet

Selvom arbejdsløsheden langsomt er på vej ned, har Europa fortsat et stort problem med langtidsledighed, påpeger Erik Bjørsted. I euroområdet har cirka halvdel af de arbejdsløse været ledige i over et år, og denne form for ledighed er vanskelig at få bugt med. Den lediges kompetencer bliver forældet, og der er risiko for at miste modet, når der ikke er udsigt til beskæftigelse, forklarer han. Derfor kræver det en aktiv politisk indsats at få rettet op på situationen, mener han.

»Man bliver nødt til at investere i de her mennesker og få dem opkvalificeret,

så de bedre kan klare sig på arbejdsmarkedet. Derudover må man hjælpe dem med de sociale problemer, de slås med, og som måske også er en medvirkende årsag til, at de ikke længere er på arbejdsmarkedet.«

Erik Bjørsted mener, at der er for stort fokus på at skabe strukturreformer, der skal styrke lavtlønsarbejdsmarkedet i Europa. I Tyskland har man indført mini- og midijobs, som skal fungere som overgang til det ordinære arbejdsmarked for mennesker, der vurderes ikke at kunne trække en fuld løn. Det har ganske vist sænket ledigheden, men har haft en række konsekvenser, mener han.

»Det kan godt være, at Tyskland har en lav arbejdsløshed, men der er mange, der har svært ved at leve af deres indkomst. De bliver også i høj grad hængende i de lavtlønnede jobs, så det er slet ikke det springbræt til det ordinære arbejdsmarked, som man havde håbet på.«

Stigning i sårbare europæere

Den udvikling kan Trine Lund Thomsen ikke genkende til. Hun er arbejdsmarkedsforsker og lektor ved Institut for Kultur og Globale Studier på Aalborg Universitet.

»I Europa er der en stigning i andelen af befolkningen, som befinder sig i mere sårbare positioner på arbejdsmarkedet. De er mere løst tilkøbt og har derfor ikke den samme sikkerhed i forhold til arbejde og indkomst, og det gør levevilkårene mere usikre end tidligere,« siger hun.

Fra sin forskning i immigranter på det danske arbejdsmarked kan hun se, at den

udenlandske arbejdskraft ofte er ringere stillet end den danske. Deres arbejdskraft bliver ofte udlejet gennem vikarbureauer til arbejdsgivere, der kræver stor fleksibilitet både i forhold til arbejdstid, løn og arbejdsvilkår.

Kravene om større fleksibilitet er dog ikke kun et problem for udenlandsk eller lavt uddannet arbejdskraft, men en del af en længere udvikling. Hvor arbejdsmarkedet i det 20. århundrede var kendetegnet ved faste jobsættelser, er der i det 21. århundrede sket en stigning i omfanget af ikke-standardiserede arbejdsformer. Det drejer sig blandt andet om sæsonarbejde, løsarbejde, distancearbejde samt udbredelsen af såkaldte nul-timerskontrakter, hvor folk betragtes som ansatte, men ikke er garanteret noget fast timeantal.

Langsigtede konsekvenser

Prekariatet, lyder en nyere klassebetegnelse for disse mennesker. En forskelligartet gruppe med hensyn til økonomisk og kulturel baggrund, som har det til fælles, at de har en løs tilknytning til arbejdsmarkedet og ikke har udsigt til fast beskæftigelse. En gruppe, som indeholder alt fra ufaglærte til folk med lange videregående uddannelser.

»For disse mennesker kan den løse tilknytning til arbejdsmarkedet få nogen gennemgribende konsekvenser for deres levevilkår. Det gør det blandt andet svært at planlægge fremtiden, når man ikke ved, hvilke jobmuligheder man har fremover,« siger hun og understreger, at det ikke kun gælder det enkelte individ, men også har konsekvenser for hele familier.

Stigningen i antallet af mennesker, der lider materielle afsavn i hverdagen er også steget betydeligt blandt børn, forklarer Erik Bjørsted. Det kan få sociale konsekvenser for deres senere liv, mindske deres chancer for at få en uddannelse og på sigt gå ud over tilknytningen til arbejdsmarkedet. Jo længere EU venter med for alvor at tage fat på problemerne og forsøger at nå målene i Europa 2020, desto værre bliver det, mener han.

»Det vil få langsigtede konsekvenser. Ikke bare på det menneskelige plan, men også for vækstniveauet i Europa. Det er en udvikling, man skal se på med stor bekymring, og det er ikke noget, man bare lige vender fra den ene dag til den anden.« ♦

Vi konkurrerer (ikke) på løn

Samme betaling for det samme arbejde eller fri lønkonkurrence? Ballade om lækket forslag viser en voksende kløft mellem EU-lande i øst og nordvest.

AF STAFFAN DAHLLÖF

KONFLIKT. Fredag den 4. marts blev den svenske fagbevægelse og regering sat i alarmeredskab over et lækket lovforslag fra Kommissionen.

Den socialdemokratiske statsminister Stefan Löfven greb røret og tastede +32 for Belgien og 2 for Bruxelles. EU-parlamentariker Marita Ulvskog (S) krævede kommissionsformand Junckers afgang.

Embedsmænd tog plads i et chartret fly fra Stockholm til Bruxelles for at holde hastemøde med kommissionsledelsen over weekenden.

Ophidselsen var blevet udløst af et forslag til nye regler for "udstationerede arbejdere", ansatte som arbejder i et andet EU-land end deres eget i op til to år.

Problemet var, at forslaget, set med svenske øjne, risikerede at cementere konkurrencen på lave lønninger. Det ville ikke som forventet sikre lige løn for det samme arbejde på den samme arbejdsplads. Det kunne også bane vej for EU-indgreb i forhandlings- og konfliktretten.

Fra det østlige Bulgarien

De faglige organisationer LO, TCO (svarende til danske FTF) og SACO (svarende til AC) skrev et fælles brev sammen med arbejdsgiverne i Svenskt Näringsliv. De kaldte forslaget for et "generalangreb på det svenske overenskomssystem".

Fire dage senere, tirsdag den 8. marts, viste det sig, at Kommissionen havde taget kritikken til efterretning. Flere kontroversielle formuleringer var blevet

Flemming Dreesen, ansættelsesretschef i DA.

slettet eller ændret. Den akutte krise var overstået.

»Det lækkede forslag var skrevet i det østlige Bulgarien. Det endelige forslag var skrevet fra Atlantkysten, men hvad det ender med, har vi til gode at se,« siger Claes-Mikael Jonsson, jurist i svensk LO, efter den korte krise, som aldrig rigtigt fik gennemslag i medierne.

Han er bekymret over, at Kommissionen kan komme med to så forskellige udspil inden for mindre end en uge:

»Det er som om Kommissionens

sagsbehandlere og jurister arbejder ud fra en anden dagsorden end den politiske ledelse.«

Ordkløveri og systemkonflikt

Kernen i konflikten ser ud til at handle om betydningen af ord og begreber, som det ofte er tilfældet i EU-sammenhæng.

Skal udstationerede arbejdere have "minimumsløn" som det stod i det lækkede forslag, eller skal de have "erstatning," sådan som den tillempes i udstationeringslandet, som det lidt kringlet kom til at stå i det endelige forslag.

Hvem afgør, hvad der er gældende lønniveau? Arbejdsmarkedets parter som i Sverige og Danmark, eller skal det reguleres med EU-lov som i sidste instans fortolkes af EU-Domstolen?

Det kan se ud som ordkløveri, men handler om systemkonflikter.

Mindsteløn fastlagt ved lov er praksis i mange EU-lande, men eksisterer ikke i Sverige og Danmark.

»Når vi har brugt 140 år på holde den svenske stat borte fra løndannelsen, så giver vi ikke de beføjelser væk til EU-staten,« siger LO-juristen Claes-Mikael Jonsson.

Lignende toner kan man også høre fra parterne på det danske arbejdsmarked, selv om dansk LO, FTF og AC, ligesom arbejdsgiverne i DA, udadtil har holdt lav profil.

Flemming Dreesen, ansættelsesretschef i DA har kun set det endelige forslag og ikke den lækede version, men er bekymret over det han har set.

»Det, som Kommissionen er kommet med, er stadigvæk slæmt. Princippet om lige løn for samme arbejde er stadig ikke med,« siger han.

Lønkonkurrence et voksende problem

Selv om fagbevægelsen og arbejdsgiverne i de nordiske lande naturligt har modsatrettede interesser, er der en enighed om ikke at svække overenskomssystemet, hvor løn og andre vilkår forhandles mellem parterne.

For fagbevægelsen er lønkonkurrence for det samme job uacceptabelt.

14 faglige hovedorganisationer fra de fem nordiske lande skrev i januar i år til Kommissionen og advarede om, at udviklingen i EU går den gale vej. De 14 henviste til Laval-sagen, en afgørelse i EU-Domstolen fra 2007, som dømte to svenske fagforeningers blokade af et lettisk byggefirma i Sverige ulovligt. De lettiske ansatte var lønnet under den gældende svenske overenskomst.

»Siden Laval-dommen har der været en kamp for at opretholde ligebehandling i de nordiske lande. Diskriminering og lønkonkurrence er blevet et problem. Der er kommet øgede politiske, økonomiske og sociale spændinger på arbejdsmarkedet,« stod der i brevet. For arbejdsgiverne er Kommissionens måde at møde lønkonkurrence på et større problem end lønkonkurrencen i sig selv.

Uforeneligt med markedet...

Fem nordiske arbejdsgiverorganisationer skrev i november sidste år, at samme

Claes-Mikael Jonsson, jurist i svensk LO.

løn for samme arbejde på den samme arbejdsplads ikke kan lade sig gøre, fordi der kan findes flere forskellige overenskomster på den samme arbejdsplads. Arbejdsgivernes konklusion er, at EU skal holde fingrene helt væk fra overenskomssystemet, som det fungerer i de nordiske lande.

De to parter havner dermed på den samme side i en voksende konflikt mellem øst og vest, eller måske snarere mellem øst og nordvest i EU.

Ni øst- og centraleuropæiske lande (Bulgarien, Rumænien, Tjekkiet, Slovakiet, Ungarn, Polen, Estland, Letland og Litauen – alle undtagen Slovenien og Kroatien) har gjort deres holdning helt klart i et åbent brev til den ansvarlige kommissær Marianne Thyssen.

»Vi mener at enhver reference til samme løn for det samme arbejde på den samme arbejdsplads er misvisende og uforeneligt med et genuint indre marked,« skriver de ni og skærer det helt ud i pap:

»(...) der må ikke findes nogen forhindringer for, at serviceudbydere kan profitere fra en konkurrencefordel, som er resultatet af forskelle i nationale løningsniveauer. En fordel, som hidtil har været sikret af EU-lov og særlig ved EU-Domstolens afgørelser.»

»Lyt ikke til Juncker«

»Vi har helt klart fået en øst-vest-konflikt. Det er en meget uheldig opdeling af Europa, som vi ikke havde forestillet os ville ske,« siger Flemming Dreesen fra DA.

Han tror, at forhandlingerne i Ministerrådet og Parlamentet om Kommissionens forslag kommer til at strække sig over et par halvårige EU-formandskaber. Det vil sige, at revideringen af det kontroversielle Udstationeringsdirektiv nok tidligst vil falde på plads en gang i 2017.

Den svenske LO-jurist Claes-Mikael Jonsson mener også, at sagen langt fra er overstået, selv om det endelige forslag, fra hans udgangspunkt, blev mere spiseligt end det første udkast.

»Vi har undervejs hørt embedsmænd sige, at vi ikke skal lytte til Junckers tale om samme løn, men at de arbejder for at få skabt de samme regler for alle. Det er foruroligende. Det kan også undre, at Kommissionen kan stå bag to så forskellige udspil inden for fire dage. Der er jo mindst otte østeuropæiske kommissærer, som har accepteret det endelige forslag. Der må være sket en eller anden politisk byttehandel i kommissionsledelsen,« siger Claes-Mikael Jonsson. ♦

DEMOKRATISTAFETTEN

Fredag den 5. juni kl. 10.00 – 11.30
i Vartovs gård, Farvergade 27, København K.

Et traditionsrigt grundlovsarrangement med tankevækkende indslag. Se hvem Ebbe Kløvedal Reichs demokratistafet videregives til og hvorfor.

Deltagelse er gratis, kaffe og boller kan købes.

Arrangører: Oplysningsforbundet DEO og Vartov.

DEO Tlf. 70 26 36 66 DEO er støttet af EuropaNævnet
EU-debat – mere spændende – mindre fastlåst

TILMELD DIG PÅ **deo.dk**

EU tror på ulighed

Selvfølgelig har EU's krisepolitik ført til større ulighed. Det er nærmest formålet.

AF KENNETH HAAR

KLUMME. I skrivende stund opføres endnu en akt i den græske tragedie. Kreditorerne er utilfredse med tempoet for reformerne af den græske økonomi. Der skal spares mere, og reglerne på arbejdsmarkedet skal yderligere vendes på hovedet. Den græske regering kæmper fra komma til komma for at slække de krav, som følger med de lån, grækerne har taget for at klare afbetalingerne på en astronomisk gæld. På den anden side af bordet sidder kreditorerne – landene i eurozonen, og "trojkaen", som udgøres af Den Europæiske Centralbank, EU-Kommissionen og Den Internationale Valutafond. De er alle enige om, at grækerne skal "gøre mere for at blive en konkurrencedygtig økonomi," som den tyske finansminister Schäuble gentog i april.

Grækenland er det mest iøjnefaldende eksempel på, hvad EU's krisepolitik betyder. Den fattigste del af befolkningen betaler den største del af regningen, og uligheden og fattigdommen er stigende. Men den EU-politik, som har "konkurrencedygtighed" som mål og "strukturelle reformer" som middel, er ikke kun et græsk fænomen. Lande som Italien, der ikke er underlagt trojkaen, er i omtrent samme situation.

En hestekur for mere ulighed

Det er en barsk kur, grækerne har været igennem siden det første låneprogram i 2010. Masseafskedigelser i den offentlige sektor, afvikling af faglige rettigheder, forringelse af pensioner og massive besparelser på offentlige ydelser for at

nævne de vigtigste tiltag. Ifølge OECD er fattigdommen i Grækenland steget fra 11 procent i 2007 til omtrent en tredjedel af befolkningen i dag, og da krisen ikke har ramt alle lige meget, er også uligheden steget i samme tidsrum.

Og grækerne har ikke været alene. I grundtræk har kravene til Grækenland, Irland og Portugal været de samme. De offentlige udgifter skal bringes ned, pensionssystemerne reformeres til et lavere niveau, arbejdsmarkedet reformeres, så arbejdskraften bliver mere fleksibel samt bringe lønnen ned for at styrke konkurrencedygtigheden. Under ét kaldet "strukturelle reformer". Forestillingen om, at hvis arbejdsstyrken presses hårdere med et ringere sikkerhedsnet (sociale ydelser, pension), lavere løn og ringere sikkerhed i ansættelsen, så bliver alt i sidste ende bedre. Det er en hjørnesteen i EU's krisepolitik, og det er derfor heller ikke underligt, at uligheden stiger, eller at fattigdommen stiger.

Ikke undtagelsen

Ingen har betalt mere for krisen end grækerne, og ingen har været under så stram politisk administration fra Bruxelles som Grækenland, Irland, Portugal – og til dels Spanien. Men "trojka-programmerne" er kun en del af historien. Eurokrisen har ført til en vældig oprustning af EU-systemets politiske muskler, når det kommer til medlemslandenes økonomiske politik.

Men EU's krisepolitik har ikke kun udfoldet sig i de lande, som var nødsaget til – eller som i Irlands tilfælde blev presset til – at tage europæiske lån. En lavine af nye procedurer og regler skal sikre, at

EU i almindelighed, og eurozonen i særdeleshed, holder sig på samme spor. Det vil sige gennemfører strukturelle reformer og fører en stram økonomisk politik. Det er for eksempel Finanspagten, det europæiske halvår samt otte andre loviniciativer, der alle på forskellige måder skubber på for en mere stram økonomisk politik.

Italien ingen undtagelse

Derfor er det i programlandene, at uligheden er steget. Det gælder for eksempel også Italien, som er ét af de lande, hvor uligheden er steget mest markant. Italien er ellers ikke et af programlandene, men ad andre veje er landet alligevel endt med at gennemføre omtrent samme politik.

I august 2011 modtog den daværende italienske premierminister Berlusconi et brev fra Den Europæiske Centralbank med en detaljeret liste over hvilken politik, regeringen forventedes at føre i den efterfølgende tid. Det var ikke et venskabeligt råd, da der fulgte en slet skjult trussel med: Hvis ikke Berlusconi rettede ind, ville ECB stoppe opkøb af italienske statsobligationer, og den italienske stat ville få endnu værre problemer. Det skabte en krise, som efter kort tid tvang Berlusconi til at gå af og vige pladsen for Mario Monti, en tidligere EU-kommissær, som nyder stor tillid i Bruxelles.

Efter to år stemte Italien socialdemokratisk og blev ledet først af Enrico Letta siden af Matteo Renzi, en ung socialdemokrat. Italien har balanceret på kanten af EU's regler for budgetunderskud siden 2012 og er dermed i risikozonen for at "komme under administration" og i sidste ende for at få store bøder for brud på reglerne. Så selvom Italien ikke står til at blive besøgt af Trojkaen, er den førte økonomiske politik i grundtræk den samme.

Hele pointen

I Italien er uligheden steget i de senere år, skønt niveauet allerede var højt. Og det ligner en tanke, at andelen af fattige husstande kun steg langsomt i krisens første år, men begyndte at gå hurtigt op i 2011 til næsten det dobbelte af niveauet før krisen, da landets ledere begyndte at følge EU-linjen nøje.

Selvom andre faktorer skal inddrages, peger alt på, at EU's krisepolitik har skabt mere ulighed såvel som mere fattigdom. Påstanden bag denne politik er, at med tiden vil strukturelle reformer føre til vækst, arbejdspladser og velstand. Foreløbigt har vi ventet forgæves. ♦

Kenneth Haar er researcher i organisationen Corporate Europe Observatory (CEO), der overvåger lobbyisme i Bruxelles.

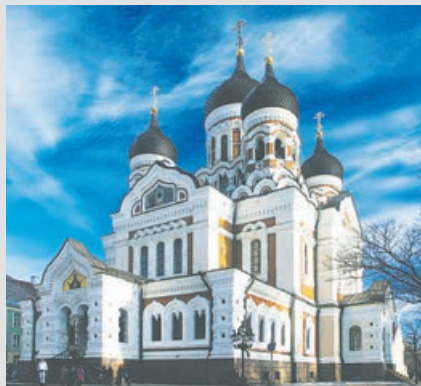
Rejs med DEO

Det er som en slags højskole på hjul, hvor vi bliver klogere på EU, og de lande vi er i EU sammen med.

8 dages rejse gennem tre fascinerende og vidt forskellige hovedstæder

ESTLAND, LETLAND OG LITAUEN

Sensommertur den 2-9. september 2016
Bliv klogere på de tre baltiske lande, deres historie, samfund, økonomi og politik. Vi møder lokale folk, og der bliver foredrag i bussen, guidede byvandring og tid på egen hånd i de tre smukke hovedstæder.
Pris: 6.800 kr.

5 dages rejse med politik, historie, vin og EU

STRASBOURG OG ALSACE

1-5. oktober 2016

Oplev EU og det smukke Alsace. Vi besøger EU-Parlamentet og Europarådet, oplever den historiske by Strasbourg, borgen Haut Koenigsbourg og kører ad den smukke vinrute med besøg hos vinbønder og den ældste vinby i Alsace.

Pris: 3.800 kr.

3 dages rejse til EU's magtcentrum med debat, politik og kultur

BRUXELLES OG EU

Afgange: 5. og 26. november 2016

Vi bliver klogere på EU, besøger de forskellige institutioner og oplever stemningen i EU's hovedstad.

Pris: 1.980 kr.

LÆS MERE PÅ **deo.dk**

DEO Tlf. 70 26 36 66 Medlem af Rejsegarantifonden
EU-debat – mere spændende – mindre fastlåst

SKOVMANDS NOTATER

Hollandsk nej kom bag på EU

I juli 2015 trådte en lov i kraft i Holland, hvorefter vælgerne med mindst 300.000 underskrifter kan kræve, at der skal holdes folkeafstemning om en vedtaget lov. Underskrifterne skal være samlet inden seks uger efter vedtagelsen af loven, og mindst 30 procent af samtlige vælgere skal deltage i afstemningen, for at den er gyldig.

De færreste havde vist forestillet sig, at reglen ville få betydning. Men modstandere af EU fik samlet 440.000 underskrifter for, at en handelsaftale mellem EU og Ukraine skulle til folkeafstemning. Den blev holdt den 6. april, og resultatet blev, at 61 procent stemte nej og kun 38 procent ja. Da 32 procent af vælgerne deltog i afstemningen, skal den nu behandles i det hollandske parlament.

Det kan læses i artiklen "Hollands store nej er et benspænd til Ukraine og en knyttæve til EU-toppen," der blev bragt i Politiken den 8. april. Aftalen med Ukraine trådte i praksis i kraft den 1. januar 2016, men den skal ratificeres af alle medlemslande for at være gyldig. Den hollandske afstemning kan altså betyde, at den må ændres.

Tilhængere af EU frygter nu, at de hollandske modstandere også i fremtiden vil kræve folkeafstemninger om de EU-love, som de er imod. Hvor hollænderne før i tiden var begejstrede over EU, er de i dag blandt de stærkeste kritikere.

EU støtter giften Roundup

Roundup er et utrolig effektivt ukrudtsmiddel. Derfor er det populært hos de landmænd, der sprøjter deres marker. Men det indeholder stoffet glyfosat, der ifølge en vurdering fra Verdenssundhedsorganisationen WHO kan være kræftfremkaldende.

Det bestrider EU-Kommissionen, som går ind for, at glyfosat skal bruges i

endnu 15 år. Derfor har den ladet tyske eksperter foretage en selvstændig undersøgelse, der har vist, at glyfosat ikke kan anses for at være kræftfremkaldende.

Det beroliger dog ikke modstanderne, som peger på, at EU's undersøgelse kun omfatter glyfosat i ren form og ikke i de former, der bruges i landbruget. Blandt andet derfor går den tyske regering imod en forlængelse.

Derimod går den danske regering ind for, at tilladelsen til Roundup skal forlænges. Det oplyser Politiken den 12. april i artiklen "Vidundermidlet Roundup udløser nyt politisk slagsmål i Danmark og EU."

TTIP skal påvirke EU's fremtidige regler

Hvis aftalen TTIP mellem EU og USA bliver indgået, vil det ikke alene betyde, at der skal ske en revision af de nuværende regler på blandt andet miljøområdet. EU og USA skal også i fremtiden samordne deres love.

Det oplyser Information den 14. marts i artiklen "Under TTIP skal EU og USA koordinere love i al fremtid."

Bladet har oplysningen fra Kenneth Haar, der arbejder for organisationen Corporate Europe Observatory.

»Ser man på, hvad der hidtil er kommet frem under TTIP-forhandlingerne om gældende love og regler, så peger det mod en sænkning af eksisterende standarder,« siger Kenneth Haar til bladet. Han har tidligere oplyst, at mens EU har forbudt 1300 kosmetiske stoffer, har USA kun forbudt 10.

Urimelige energikrav fra EU

Danske virksomheder tvinges til at bruge energisyn, som de ikke har brug for. Det siger Dansk Erhverv i artiklen "Erhvervskæmper spilder millioner på energisyn", der blev bragt i Jyllands-Posten den 9. marts.

Ifølge klima- og energiminister Lars Christian Lilleholt, skyldes det, at EU kræver, at alle virksomheder med flere end 250 ansatte hvert fjerde år skal udfærdige en energirapport, der gør status over, hvordan virksomhedernes energi bliver brugt.

Fire ud af fem virksomheder mener, at kravet er overflødig, da de danske afgifter er så høje, at virksomhederne automatisk sparer mest muligt på energien.

Notaterne kan i uddybet form læses på www.notat.dk under de samme overskrifter

Så vilde bliver afsløringer om EU

BAGSIDEN har ryddet op i arkivet af hemmelige papirer, der afslører vanvittige ting om Kommissionens arbejde. Her kommer tre bud på kommende lækager.

AF PETER RIDDESBORG,
FREM TIDSFORSKER

BAGSIDEN. Selvom om NOTAT's artikler ofte tager udgangspunkt i lækede dokumenter fra EU, er det langt fra alle afsløringer, der bliver plads til i bladet. Da vores garvede graverjournalist er taget på cigarferie på Cuba, har vi benyttet lejligheden til at få ryddet lidt op i det bugnende arkiv af lækede dokumenter. På den baggrund føler vi os nu så kloge på Kommissionens arbejdsprocesser, at vi her giver tre sandsynlige bud på kommende udspil og lækager fra Kommissionen.

Land- og byfolk skal på national udveksling

Erasmus-ordningens forsøg på at ryste unge europæere sammen med fester og nemme ECTS-point har en gavnlig effekt på sammenhængskraften i Europa. I hvert fald blandt studerende fra den økonomiske og kulturelle elite, som har mulighed for at tage på udveksling i et andet EU-land. Et kommende udspil fra Kommissionen skal støtte sammenholdet internt i medlemslandene oven på nationale splittelser i kølvandet på den verserende flygtningekrise. Frygten er, at de splittede befolkninger vil svække EU-samarbejdet yderligere. Inspirationen kommer fra Erasmus Belgica, der siden 2004 har udvekslet flam-

lændere og vallonere i det kulturelt og sprogligt splittede Belgien. Arbejdstitlen for den danske udvekslingsaftale bliver da netop også Erasmus Danica og skal i første omgang være en forsøgsordning mellem Roskilde Universitet og Sønderborg Produktionshøjskole, hvor studerende vil få rabatkuponer til fredagsbaren samt gratis adgang til lokale ferniseringer og traktortræk. Bliver projektet en succes, skal det senere udvides til handelshøjskolerne i København og Kolding, henholdsvis Copenhagen Business School og Handelshøjskole Syd, lyder vores vurdering.

Borgerinitiativ var bare for sjov

Den første april 2012 lancerede Kommissionen et initiativ, der umiddelbart lagde op til at øge befolkningens demokratiske indflydelse på EU. Det Europæiske Borgerinitiativ skulle give mulighed for at stille lovforslag, som Kommissionen efterfølgende ville tage op til overvejelse. I en kommende TV-dokumenter afslører tidligere medarbejder i Kommissionen, at projektet var en aprilsnar, der løb løbsk. Planen var at vælge et tiltag, der så åbenlyst måtte være løgn, at ingen for alvor ville tro på det. Projektet slog dog fejl, da det efter lanceringen blev hilst velkommen i offentligheden, uden at nogen tilsyneladende fattede mistanke og gennemskuede sagens rette sammenhæng. Da aprilsnaren efterføl-

gende skulle afsløres, fik Kommissionen kolde fødder, og man forsøgte siden at tie initiativet ihjel, vil det lyde fra den hemmelige kilde.

Australien skal med i EU

EU har planer om at bringe Australien ind som erstatning for Storbritannien, hvis Brexit bliver en realitet ved folkeafstemningen den 23. juni. Australiens deltagelse i det europæiske Melodi Grand Prix er del af en kampagne, der skal gøre den europæiske befolkning parat til at hilse det nye medlem velkommen. EU vil lægge vægt på landets effektive håndtering af bådflygtninge, samt at Australien tidligere har udgjort yderste grænse for kontinentkonstruktioner, hvori det nuværende Europa har taget del. Sidste gang i Pangæa-kontinentet, som blev opløst for cirka 200 millioner år siden. Først herefter, lykkedes det mennesker fra Afrika og Mellemøsten at nå det nuværende Europa, kunne begrundelsen lyde. ♦